

ישיבות המליאה

שנת התשנ"א

הישיבה המאה תשעים ושמונה (קצ"ח)

ביום י"א בכסלו התשנ"א (28 בנובמבר 1990), בשעה שלוש אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים הגב' ש' הראבן וה"ה א' אבנר, ש' אברמסון, א"א אורבך, ע' אורנג, ש' אירמאי, ז' בן-חיים, מ' בראשר (ויר), א' ברוידא, ג' גולדנברג, א' דותן, א' טל, ש' מורג, א' מירסקי, א' פורת, גב"ע צרפתי, מ"צ קדרי, ח' רבין וי' רצהבי;

החברים-היועצים הגב' ש' בהט וה"ה א' אלדר, י' זוסמן, א' חזן, י' יהלום, ט' כרמי, י' מנצור, ר' סיוון ומ' עסיס; המנהל הכללי, הא' ג' אפרתי; עובדי האקדמיה הגב' י' הבר, מ' זמלי, ג' רייך וצ' שפירא וה"ה י' ינאי וי' עופר; הא' א' סלע, חבר הוועדה למילים בשימוש כללי; בני משפחת הא' י' שבטיאל ז"ל.

- א. לזכר הא' יצחק שבטיאל ז"ל
- ב. בחירת יושב-ראש לוועד המינוח
- ג. הודעה על חידוש לשוננו לעם
- ד. מילים בשימוש כללי

א.

הא' בראשר: חברי האקדמיה, משפחת שבטיאל, אורחים נכבדים. בהיעדרו של הנשיא אני מתכבד לפתוח את הישיבה ה-198 של המליאה. אני מברך את החברים-היועצים החדשים המופיעים לראשונה בישיבת המליאה: הסופר ט' כרמי ופרופ' יעקב זוסמן. אני מאחל להם ולנו עבודה פורייה באקדמיה. בתשעה באב תש"ן הלך לעולמו חברנו מר יצחק שבטיאל. יספדו לו פרופ' יהודה רצהבי ופרופ' שלמה מורג.

לזכרו של יצחק שבטיאל ז"ל

הא' רצהבני:

אילו באנו להספיד את מר שבטיאל בלשון קדמונים היינו קוראים עליו הספדו של אותו ספדן על רבי זירא: "ארץ שנער הרה וילדה / ארץ צבי גידלה שעשועיה / אוי נא לה אמרה רקת / כי אבדה כלי חמדתה" (מועד קטן כה ע"ב).

הורתו, לידתו, ילדותו ובחרותו של המנוח היו בירושלים; ואילו פועל חייו היה בתל-אביב. כשמבקשים לעמוד על מקור גדולתו של אדם צריכים להתחקות אחר שורשיו. ירושלים בימים ההם, של ראשית המאה העשרים, הייתה עיר של תורה: ב'חדר' ובבית, בחול ובשבת. חק לישראל אחר תפילת שחרית של חול, עין-יעקב ושולחן ערוך לאחר תפילת מעריב. בית אביו של ר' יצחק היה בית של יראה וחכמה, דרך ארץ ונימוסין. אביו, רבי חיים סעיד דמתי, היה מחלוצי העולים מתימן של שנת תרמ"ב, שחוננו את הארץ וקבעו משכנם בירושלים עיר הקודש. הוא היה תלמיד חכם בעל שיעור קומה, איש הקבלה ופרנס הציבור. השם חס"ד, שסיגל לעצמו, מכון היה כנגד מידת החסד שבעשר ספירות. כשנתייתמו ר' יצחק ושני אחיו בקטנותם מאביהם ומאמם, לא נעזבו ולא ניטשו. ראשי הקהילה בירושלים גמלו חסד לחברם חס"ד, שנשא עמם בעול הציבור. פרושו כנפיהם על יתומיו, טיפחם וגידלם. נתקיים ביתומיו מקרא שכתוב: "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני". בבתיהם של אלו ספג ר' יצחק תורה, דעת ותרבות, והיה כלי מלא ברכה. מטע ה' להתפאר. מכוחו ומכוחם עלה במעלות התורה והחכמה, ועד בית המדרש למורים של המזרחי הגיע, שבימים ההם יחידי סגולה בלבד זכו לבוא בשעריו. על תורתו ועל טיבו עמדו כבר בסמינר. מורו, המדקדק המהולל רבי חנוך ילון, נתן עיניו בו והביאו בסוד חקר מסורת חכמים של עדות ישראל. לאדם זה זקף ר' יצחק את הישגיו בדקדוק ולשון, וכל ימיו נשא שמו ביראת כבוד וחרדת קודש.

משירד מירושלים לתל-אביב לשדה ההוראה, נתגלה כמורה מחונן וכמחנך מעולה. למעלה מחמישים שנה ריבץ תורה בבתי אולפנה למיניהם: מתלמוד תורה של עדת התימנים ועד לגמנסיה תלפיות, מן הסמינר למורות בגבעת ושינגטון ועד לאוניברסיטת בראילן. ובכולם עשה חיל וקצר שבחים. הוא הפיח רוח חיים בהוראת הדקדוק העברי והעלה ערכו ומעמדו בעיני תלמידיו. שיעורי לשון שלו היו מקור שעשועים וקורת רוח לעצמו ולתלמידיו. הוא נודע בקהל לא בלבד כמרבץ תורה לחניכי בתי-ספר ובתי-מדרש, אלא אף כדרשן ומרצה מופלא בקרב בני עדתו ובמשכנות ישראל. הוא היה צמא דעת. איש הספר וההרצאה כל ימיו: כשומע מזה וכמשמיע מזה. מתמיד היה בחוגי מקרא ולשון, ואף זכה לאותות הוקרה על פעילותו בהם. חיבה יתרה נודעה לו לתרבות תימן לכל גווניה. מתחקה היה אחר כל ספר ומאמר שנתפרסמו בה, ו"אידי דטריד למבלע לא פליט". הוא היה איש הלשון במלוא משמעותה של המילה, ואף הלך מעמנו מקץ שנת המאה ללשון. שלט במכמניה וכל שביליה נהירים היו לו: במקרא ובמשנה, בתלמוד ובמדרש, במוסר ובספרות. דיבורו העברי היה לנס: זה היה דיבור צחות, מצוחצח ומדוקדק כהלכתו, מחותך לאותיות והברות, חצוב מן השיתין של המקורות ורוע צעצועי גימטריאות ונוטריקונים,

פסוקים ומאמרות חז"ל בצורתם ובעיקומם, בפשטם ובמדרשם, תפארת לבעליה ותענוג לשומעיה.

ומעשה באדם שנתארח בבית-כנסת שנתפלל בו המנות. מששמע דרשה אחת מפיו, עקר ממניין שלו וקבע מקום תפילתו במחיצתו. וכמה ערבה הייתה קריאתו בתורה בטעמים אשכנזיים ובמבטא מזרחי. לשון שבפיו הייתה לשון חגיגית, מְשָׁל הייתה עטויה מחלצות של שבת ויום טוב, לא בגדי עבודה של ימות חול. דיבור של שוק ולשון הדיוטות לא דבקו בה. זו הייתה לשון קודש כשמה. ויעידו עליה כותלי הבית הזה שהדהדה בחללם שנים על שנים. עליו יש לקרוא את הכתוב: "חָפוּ ממתקים... שפתותיו שושנים". הוא והלשון צמד פלאים. היא נאה לו והוא יאה לה. בלשון הפייטן: "פארו עליה ופארה עליו". וזכות גדולה היא לו שכך חיבב את הלשון על דובריה ורוממה משפלותה. ולא אשכח כיצד בנוטיי בילדותן פרצו פעם בצהלה הביתה, ושחו לי: פגשנו במר שבטיאל והוא שאל לשלומך ולשלום אמא. וכיצד אמר: מה שלום אבא? מה שלום אמא? כך בדגש חזק, ולא בוש. ואפילו הוא יחיד בעולמו של הקב"ה ובעולמה של הלשון.

ומילים ספורות עליו כאיש המעלות. אדם מורם מעם במידותיו. אוהב את הבריות, נוח להם ונוח למקום. איש רעים ואיש שיחים, שְׁלֹ ברוחו ורגוע במזגו. כעס וחרון, עצב ודיכאון לא הייתה להם שליטה בו מעולם.

וארשה לעצמי להבליע נימה אישית בחתימת דברי. עשיתי עמו כברת דרך ארוכה של שישים שנה: ראשיתה בנעוריי כתלמיד ששמע מפיו שיעור במסילת ישרים לרמח"ל, וסופה בחולי מותו. בשבתותיו האחרונות ביקש להעבירו מבית-החולים לביתו, כדי שיוכל להתפלל בציבור במניין שהוא רגיל בו. והוא הובא לשם בכיסא גלגלים, והקפיד לקיים שיעור בתורה לאחר התפילה כמנהגו, אף שדיבורו כבד היה במקצת. כשליוויתיו לביתו ניסיתי לנחמו במאמר חכמים. אמרתי לו: ייסוריך ייסורים של אהבה הם, מחמת שאין בהם ביטול תורה ותפילה. ענה כנגדי במאמר חכמים אחר: לא הן ולא שכרן. כזה וכזה היה האיש. עליו ועל כיוצא בו יאמרו הספרדים: "חבל על דאבדין ולא משתכחין". תהא מנוחתו כבוד.

הא' מורג:

דמותו של רבי יצחק שבטיאל הייתה מאירה, מאירה באור של חכמה, של אהבת אדם ואהבת הלשון ומקורותיה. העברית הייתה מתרוננת בפיו, יניקתה במבטאה ממסורת עשירה ורבת פארות ובאוצר מילותיה ותחבירה מן המקורות שמסורת זו נסתמכה עליהם. בן-בית היה בעולמם של המקורות וחזקתו איתנה בהם. פסוק שהיה פוסק צורתו נאה ועמידתו מתוקנת.

רבי יצחק היה הראשון שהעמיד לנו תיאור של מסורת לשון חכמים של עדה מעדות ישראל במאמריו "מסורות התימנים בדקדוק לשון חכמים". תיאור זה מבית מדרשו של הנוהג ילון יצא. ילון הכיר כידוע בחשיבותן של מסורות שבעל-פה והיה שוקל עדויות שהן מעידות ומקביל אותן לעדויות שעלו מכתבי-יד ומדפוסים ראשונים, והכול בעיון מרובה ומדוקדק כדי להעמיד על תיקון מהותן של צורה ומשמעותה. באותם הימים לא הייתה זאת

דרך סלולה במחקר כפי שהיא בדורנו; ילון היה למעשה מן היחידים, אם לא היחיד בחוקרים, שראה בעליל כי מסורות שבקרב עדות אינן שיבושים בעלמא, "שיבושים על עמי הארצות".

כשאמרנו שהתיאור של מסורת לשון חז"ל כפי שהיא מסורה בעדת תימן, תיאור שהוא מעשה ידיו של רבי יצחק, יצא מבית מדרשו של ילון, נתכוננו הן לבית מדרש של מחקר והן לבית מדרש של הוראה, הוא בית המדרש למורים 'מזרחי' בירושלים. שבטיאל היה בו תלמידו של ילון. עמד המורה על כישרונותיו של התלמיד ועל שאיפתו להעמיק בידיעת העברית ופתח לפניו שערי לימוד ומחקר. נאמנים עלינו דבריהם של חברים לספסל הלימודים של שבטיאל, המספרים על דיונים וביירוים שנערכו בכיתה בין המורה לתלמידו, כשהתלמידים כולם עומדים משתאים למשמע הדיונים המרתקים בין המורה ותלמידו, ונמצאים נשכרים משפעי הידיעות שהתלמיד בן עדת תימן מעלה בפניהם ומהערותיו-הארותיו של המורה.

ברשותו של מר אליעזר פינצ'ובר, מי שהיה מנהלו של בית המדרש למורים 'מזרחי', אביא לעניין זה קטע ממכתב שהוא שלחו למשפחת שבטיאל אחרי פטירתו של רבי יצחק. והרי הדברים:

"בעלותי ארצה לפני חמישים וחמש שנים נזדמנתי לחבוש עמו את ספסל הלימודים בבית המדרש למורים 'מזרחי' בירושלים. רבי יצחק שהיה גדול ממני בשנים נעשה מופת לחבריו בדרך ארץ ובתורה, בהליכתו עם חבריו, בכבוד שכיבד את מוריו ובשקדנותו בלימודים. ודאי לא היו לו אלה ימים קלים, אך רוחו הייתה טובה עליו ולבו שמת. על הכול יש לציין את אהבתו ללשון העברית ושאירתו להעמיק בידיעתה. זכינו למורה נערץ, גדול המדקדקים, רבי חנוך ילון ז"ל, שעד מהרה הכיר בתלמיד המצויין יצחק דמתי-אשבת ופתח לפניו מכמני חכמה ודרכי חקירה שלא נודעו עדיין. כל זה התנהל בכיתה. וכאן נפתח דף חדש במדע לשון חכמים בדרושי ח' ותוסס בין גדול החוקרים ובין תלמידו המובהק. נתגלו אוצרות השמורים במסורת העדות, ונערך מחקר-חלוץ במורשה החיה בקרב העדה התימנית. אין כלל מילים לתאר באיזו חדווה דנו גם יחד המורה והתלמיד וכמה נהנו בפעולתם המשותפת. וכל זה לעיניהם של שאר תלמידי הכיתה".

עד כאן לשון המכתב. וראוי להוסיף בהקשר זה, שילון הביע רגשי תודה לתלמידיו התימניים, שמסורת אבותיהם בידיהם ובפיהם, באחד ממאמריו (בביקורתו על ספרו של קאהלה, בעלי מסורה שבמערב, לשוננו א, עמ' 189, הערה 3).

הופעת מאמריו של רבי יצחק בקונטרסים של ילון היה בה חידוש גדול. הייתה זאת הפעם הראשונה שמסורת לשון חכמים של עדה ניתנת לפני הקורא במערכת פרקיה – הפועל לגזרותיו, שם העצם למשקליו והמילות. קצר הוא התיאור אבל מגובש ובהיר בתכלית הבהירות. הקורא רואה מיד שלפניו מסורת עצמאית ויציבה, בעלת קווי ייחוד ברורים ומובהקים. הייתה בכך תשובה ניצחת לכל מי שלא נהג כובד ראש במסורתיותה של עדות. החידוש היה בְּכָלֵל – בעצם הופעתו של מחקר על הנושא, ובפרטיו – שהרי פרטי

התיאור, יסודות מהותה של המסורת, לא היו ידועים לחוקרים.

מאמריו של שבטיאל היוו את הבסיס להכרתנו את מסורת לשון חז"ל של עדת תימן והם מאוזכרים הרבה בספרות המחקר. רבי יצחק בקי גדול במשנה היה, ואין צריך לומר שהכיר היטב את מסורת עדתו. אבל הוא לא סמך על ידיעותיו שלו לבדן, וטרח ושאל זקנים מבני העדה, כדי שיוציא דבר מתוקן מתחת ידיו. עתים אף השווה למסורת שבעל-פה ניקודים שבכתב-יד. אף תצורות שהן נדירות ביחס במסורת, כגון מכפל בה' ובה' (בתיבות כגון מָחָה, נְשָׁתְהוּ או צורות בינוני פעול על-דרך השלמים כגון סוּוד [בור סווד]) אינן נעדרות. ולא רק את המצאי שבלשון המשנה כלל רבי יצחק בתיאוריו, אלא גם תצורות מסוימות המצויות בסידורם של בני תימן, הוא התכלאל (כגון תְּבַשְׂרוּ, תְּדַשְׁן, והן צורות הפסק הנהוגות במסורת תימן בדרך הקבע, בין בהפסק בין בהקשר), ואף על היסודות העבריים שבלשון הדיבור נתן דעתו. כך, דרך הדגמה, בהביאו צורות של בניין פֶּעַל (שפ"א הפועל קמוצה בהן) הנהוגות במשנה, כגון מְכַמֵּן או מְגַבֵּב, הוא מעיר על צורות של בניין זה הנהוגות בלשון הדיבור. ופעמים אף יש שהוא מציין, שהצורות שבלשון הדיבור הבונות תבניתן על-דרך מסורת לשון חכמים שכיחות יותר מאחיותיהן המצויות במשנה. כך הוא הדבר בצורות של בניין נְתַפְעֵל, כגון מְתַרְגֵּל, מְשַׁתְּלֵם, מְתַגְדֵּר, מְתַפְדֵּל, מְתַאֲנֵת, שהן שכיחות בלשון הדיבור ואינן מצויות במשנה; ויש שצורות שבלשון הדיבור הן העדויות היחידות לקיומה של תבנית. ודוגמה לכך תבניות נְתַפְעֵל כגון נְצַטְעַר, מְתַפְיֵשׁ, שאינן בקריאת המשנה והתלמוד, ורבי יצחק מעיד עליהן שהן שכיחות בלשון הדיבור של יהודי עדן, יהודי חידאן ומחוזות אחרים תימן, ובעיקר בפי נשים. עתים נתן רבי יצחק דעתו גם על חילופי קריאה הנהוגים בגופה של המסורת.

כמה וכמה עניינים שיצחק שבטיאל קבע מציאותם במסורת, נסתעף הדיון בהם במחקר ואף ייחדו לעצמם מקום בהוראה האקדמית של לשון חכמים. כבר הזכרנו את בניין פֶּעַל, ששני סוגי פעלים נוהגים בו: האחד שורשיו שלמים, כגון מְחַסְפִּין, מְעַקְדִין, והשני שורשיו משל גזרת ע"ו וע"ע (או שורשים שע"ן הפועל בהם מ"ם ולמ"ד הפועל נו"ן, ודינם כדיון שורשי ע"ע), כגון מְצִין, מְגַבֵּב, מְגַפֵּף, מְזַמְנִים, מְשַׁמְנִים. בניין זה, שהוא נדיר ביחס, שייך לפרק רבי-העניין בתולדות הלשון שנושאו הבניינים הנדירים, בניינים שמעיקרם רווחו ולימים נצטצמם שימושם אבל לא דעך לגמרי. דוגמה אחרת לסוגיה, שבתיאורו של רבי יצחק אין היא מוצגת אלא בהבאת צורות אחדות ולימים נסתעף בה הדיון, היא בניין נוֹפְעֵל, ככפעלים נוֹלֵד, נוֹצֵר. תצורה זאת מאירה מהותם של ניקודים בודדניים במקרא, בחלקיו המאוחרים – נוֹלֵדוּ, נוֹלְדָה בספר דברי הימים, ומשתלבת היא בנתונים אחרים העולים ממקורות לבירורה של לשון חכמים. והם הדברים בסוגיות לשון מרובות שבמסורת תימן. עתה, לאחר שמחקר מסורות הלשון הסתעף ומעמדם לחקר תולדותיה של לשוננו הוא בדומה למעמד חקר הלהגים (הדיאלקטים) בחקר תולדותיהן של לשונות שדובריהם לא ידעו תקופה ארוכה של גלות ופזוור, יודעים אנו חין ערכם של אריחי בניין ראשונים.

עלים של דפוס (כך, עֲלִים, בל' דגושה, היא צורת הריבוי של עֲלָה במסורת תימן, וכך היא גם במסורתם של יהודי כורדיסטאן, וככל הנראה יסוד הצורה במסורתה של בבלי, שבהם מתקבצים מאמריו של שבטיאל על מסורת לשון חכמים, אינם מרובים. שאם אתה

מצרפם אתה מגיע כדי קונטרס. אבל התיאור יש בו יותר ממה שנאמר בו במפורש. לדוגמה: הסעיף שעניינו משקל פֶּעַל, שְׂרוּוֹחַ הוא במסורת תימן, כגון: אָכַר (במשמעות עופרת), אָוֵן, גִּיס, זָסָק, עֶסָק, סָרַט (של צמר) והרבה כדוגמתם – מציג לפנינו דרך התפתחות שבוודאי חלה בלהגים עבריים שהעדיפו משקל זה על משקל הסגוליים, אם כי לא דחו את האחרון. אף יש שבתיאור עצמו מעיר שבטיאל הערה קצרה הרומזת לתהליך לשוני. פועלי ל"א תצורתם בכללותה היא על דרך פועלי ל"י, כגון: מוֹצָא, חוֹטָא, נְתַרְפָּא, סָמָא, מְלָא, מְמָלָא, אבל נבדלת היא צורת הבינוני בנקבה בנִפְעַל שתבניתה עשויה על דרך הפועל השלם: נְקָרָאת (מן 'קרא'), נִמְצָאת. ומעיר על כך רבי יצחק, שתצורה זאת מקורה בצורך להבחין בין צורת הבינוני לבין צורת הנסתר בעבר, נִמְצָאת. כאן אזכור ראשון לתהליכי ההיקש בתצורת הבינוני בנקבה, הידועים לנו היום ממסורות אחרות. עדות חלב ובגדאד נוהגות במסורת לשון חכמים שלהן לצור את צורת הבינוני בנפעל של פועלי ל"ע ול"ח על-דרך הפועל השלם: נִזְרָעַת, נִלְקָחַת (ואמורים הדברים בבני עדות המקיימים בהגייתם את העיצורים הגרונים!)

שבטיאל אף הניח אחריו ברכה במסכת סנהדרין שניקד לפי מסורת תימן והקדים לה מבוא שיש בו סיכום של הקווים הבולטים במסורת. המאמר הופיע בספר חנוך ילון, וגדול היה סיפוקו של המחבר על תרומה שתרם לאסופת מאמרים לכבודו של מורו ורבו. עמל רב שיקע שבטיאל בניקודו של מדרש רבה במהדורת י"א הכרכים בפירושו של אבי מורי הרב משה אריה מירקין ז"ל. ניקודו של המדרש הריהו כשלעצמו מפעל גדול, והרבה טרח המנקד לברר צורתן של תיבות, שתהא המלאכה היוצאת מתחת ידו מתוקנת. בקיאותו הרבה בספרות התלמוד והמדרש נתגלתה אף בהכרעות שהכריע.

אמרו חכמים: "כל הנחלים הולכים אל הים – כל חכמתו של אדם אינה אלא בלב; והים איננו מלא – והלב אינו מתמלא לעולם" (קהלת רבה). היה רבי יצחק מאותם בני עלייה שחכמתם אינה באה לידי ביטוי בעיקרה בדברים שהם מעלים עלי כתב, אלא ברוחב ידיעותיהם ובעומקן, ובהיותם שקודים על הלימוד המתמיד. שנים רבות לימד במוסדות של הוראה ובכללם בית-המדרש למורים ולגננות בגבעת ושינגטון, והקנה לתלמידיו ידיעת לשון עברית. אמן פדגוג היה, דרך הוראתו סלולה ודבריו בשופי ובנחת. לעולם היה מזומן בכל נפשו לחזור ולהסביר לתלמידיו את משנת הלשון, עד שתהא מקובלת כל צורכה. ראויים דברים שאמר אותם ש"י עגנון בסיפורו "שבועת אמונים" על יעקב רכניץ שנאמר אותם על רבי יצחק: "נתחבב על תלמידיו ונתקבל על חבריו. על תלמידיו משום שנהג בהם כחבר ועל חבריו משום שנתן להם לנהוג בו כחבר".

עבריותו של יצחק שבטיאל מיוחדת הייתה במהותה; שורשיה בתרבות עתיקה של עדה יחידה בקווי מורשתה ונופה במציאות חיינו בארץ. בכל עת שהיינו משיחים חזר ונתגלה לפניי הייחוד שבהוויתו הלשונית, כאילו אמר בן-שיחי: עברי אנוכי ואת שר הלשון אני ירא. היו חייו קודש להוראת הלשון, לכינון ידיעתה בקרב תלמידיו ולעשייתה חביבה עליהם כשהיא מתוקנת ונאה. בעבודת ההוראה ראה עצמו תובע את עלבונה של הלשון, שהיה לבו דואב עליה שהיא עלובה ומלועזת, הפרצות שבה מרובות וגדרותיה למרמס. שמח היה בכל מעשה שביקש את תקנתה ומצר היה על מה שראוי שיעשה ואינו נעשה.

זכרו הברוך של חברנו יצחק שבטיאל יהיה עמנו ודמותו המאירה תלווה את עבודתנו באקדמיה. יהי רצון שיהיו מעשינו טובעים בחותם האהבה והיראה שדרכו הייתה מצוינת בהן.

הא' בר-אשר: תודה רבה לפרופ' רצהבי ולפרופ' מורג. תהי נשמתו של יצחק שבטיאל צרורה בצרור החיים ותהי מנוחתו כבוד. אני מכריז על הפסקה של דקות אחדות.

ב.

הא' בר-אשר: נתחיל בכמה עניינים קטנים, לפני שנעבור לסעיף 'מילים בשימוש כללי'. זה המקום וזו השעה להודות לפרופ' אברמסון שמילא במשך שנים הרבה את תפקידו כיושב-ראש ועד המינוח. משהתפטר פרופ' אברמסון מציעה הנשיאות והמנהלה את פרופ' אברהם טל כיושב-ראש ועד המינוח. אני מבקש מן המליאה להצביע על ההצעה.

הא' מורג: אני תומך בבחירתו של פרופ' טל, אבל יש לי הערה עקרונית לגבי סדרי ההצבעה שלנו; ואינני מתייחס דווקא להצבעה הנוכחית, אלא לסדרי ההצבעה הנוהגים בבחירות באקדמיה בכלל – לכל התפקידים. הדעת נותנת שתתבקשנה הצעות מן החברים שתוגשנה לפחות שבוע לפני מועד ההצבעה, והצעת המנהלה והנשיאות תוגש יחד עם ההצעות האלה. בשיטה הנהוגה נוצר מצב לא נעים, שמצביעים בעד מועמד יחיד או נגדו.

הא' בר-אשר: אני מציע שבישיבה הזאת נפטיר כדאשתקד, ולא נשנה מן המנהג שנהגו קודמינו בארבעים שנות קיומה של האקדמיה. כך נהגה הנשיאות בארבע השנים האחרונות, ונאמר לי שכך נהגו גם קודם: הנשיאות הייתה מדברת עם האנשים שהיא מציעה, מקבלת את הסכמתם ומביאה את מועמדותם לפני המליאה. כך היה בעבר, ואינני חושב שיש מקום לסטות מן המנהג דווקא בישיבה זאת. אבל ההצעה של פרופ' מורג בהחלט מתקבלת על לבי, ויש מקום לנהוג כך מכאן ואילך. יש עוד הצבעה שנייה: נתפנה מקום במנהלה, והנשיאות מציעה את פרופ' טנא כחבר המנהלה. אני מבקש מהחברים להצביע על שתי ההצעות בכתב.

הא' אורנן: אשר להצעתו של פרופ' מורג, האם תאמץ אותה או תנהג בה בעתיד?

הא' בר-אשר: כשיחזור הנשיא ייבדק הדבר. אישית, מקובלת עליי ההצעה שכאשר מתפרסם סדר היום של הישיבה וכלולות בו בחירות, תתבקשנה הצעות גם מן החברים.

הא' מורג: אינני יודע מה מידת הדחיפות בהצבעה היום. אני חושב שכדאי לנהוג בנהוג החדש כבר עתה.

הא' בן-חיים: הוועדים נבחרים אחת לארבע שנים במליאה, וכרגיל, בתום התקופה יידונו הצעות למועמדים. אבל עתה לפנינו מקרה מיוחד. עדיין לא תמה תקופת כהונתה של הוועדה, אלא שבגלל התפטרותו של היושב-ראש יש צורך לבחור יושב-ראש חדש.

הא' בר-אשר: המצב הוא בדיוק כפי שתיאר אותו פרופ' בן-חיים. אני רוצה רק להוסיף, שיש בהחלט דחיפות בבחירה. לוועד המינוח מתכה חומר רב, ודין הוא שיתכנס. רק היום הזכיר לי פרופ' אירמאי בדאגה, שהוועד לא התכנס כבר חודשים רבים.

הא' אירמאי: רציתי להניח את דעתך, פרופ' בר-אשר. מבחינה תקנונית הדבר הוא בסדר גמור. מדובר ביושב-ראש ועדה שהתפטר, וצריך לבחור בחבר חדש ליושב-ראש. במקרה כזה אין צורך להשתמש בכל המנגנון של הודעות מראש. אני רוצה רק להעיר, שאני מצטרף לדעתו של פרופ' בר-אשר, שהמצב הוא ממש קטסטרופלי. אסור לדחות את הדיון הזה לישיבה הבאה. צריך אולי לקבוע תקנון מפורט איך לנהוג להבא במקרה כזה. עד כה נהגנו לפי הנוהג הזה, ואני מציע להמשיך בו היום.

הא' בר-אשר: אני חושב שהדברים ברורים. היום אנחנו מצביעים על יושב-ראש לוועד המינוח ולחבר המנהלה.

הא' מורג: אין הכרח להצמיד את שני הדברים.

הא' מירסקי: אני תומך בהצעתו של פרופ' מורג, שאין לנו להיחפז בבחירות. לו היה הדבר דחוף היה מקום לעשותו כבר מזמן. אין גם הבדל אם התפנה מקום עכשיו או לא התפנה. אלה הם דברים של הצבעה שצריכים להיעשות כראוי.

הא' טל: אפשר לפי זה לדחות את הבחירה של היו"ר למליאה הבאה. המליאה הבאה מתכנסת בינואר.

הא' בר-אשר: מקובלת עליי הבקשה לא לבחור היום חבר מנהלה. ההצבעה תהיה רק על יושב-ראש ועד המינוח. אני מבקש לקיים את ההצבעה בכתב.

בהצבעה בכתב נבחר הא' טל ליושב-ראש ועד המינוח.

ג.

הא' בר-אשר: עתה ברצוני למסור הודעה. בסוף שנת התשמ"ח נפסקה הרפסתו של לשוננו לעם (זאת לפי הנדפס בשער; למעשה, חוששני, החוברת האחרונה נדפסה בשנת התש"ן). בשנים התשמ"ט והתש"ן לא הופיע לשוננו לעם. המזכירות המדעית והנשיאות

נועצו ומצאו, שהעלון השבועי שיצא אשתקד יכול להיות תחליף ללשונונו לעם. בשנת הלשון יצאו ל"ג עלונים שבועיים. עלונים אלה, ועוד שלושה עשר או ארבעה עשר עלונים נוספים שלא יכולנו להוציאם אשתקד, יופיעו בזמן הקרוב בכרך אחד, שייקרא "לשונונו לעם מחזוריים מ-מא", וכרך זה יצא בתבנית חדשה, כמו זו של העלון השבועי.

המזכירות המדעית (שמטעמה יוצא לשונונו לעם) והנשיאות החליטו לחדש את הופעת לשונונו לעם בשנת התשנ"א. נתמנתה מערכת חדשה ללשונונו לעם, ובה שלושת המזכירים המדעיים: גב' ש' בהט (שכבר פרשה מעבודתה באקדמיה ועובדת לפי חוזה מיוחד), פרופ' י' ינאי ומר' י' עופר. לשונונו לעם יחדש הופעתו בזמן הקרוב. הוא יצא בתבנית חדשה, ובשלב זה חמש פעמים בשנה בלבד. ניסינו עד כמה שאפשר, שיהיה זה לשונונו לעם, כשמו, בלי כל הכובד שהיה בכמה מן החוברות הקודמות ובלא הערות שוליים. דברים שמקומם בלשונונו יתפרסמו שם, ודברים בעלי אופי עממי יתפרסמו בלשונונו לעם. אנחנו מקווים שמתוך ניסיון של שנה או שנתיים תתברר התמונה, אם הדרך החדשה שבה אנחנו הולכים היא דרך טובה.

הא' דותן: אין לי התנגדות למינוי, אבל ראוי להעיר שיש סדר שנקבע בתקנון, ועורכים מתמנים לתפקידים אחרי דיון בוועד הפרסומים. העניין הזה לא הובא לפני ועד הפרסומים. אני מציע שלהבא ננהג על פי התקנון.

הא' בר-אשר: אנחנו נוהגים על פי התקנון. אבל מי שיכול להסביר את הדבר טוב ממני הוא פרופ' בן-חיים. בבקשה.

הא' בן-חיים: אין מניעה שיודיע סגן הנשיא למליאה על מינוי עורכים ללשונונו לעם. ועד הפרסומים עוסק בפרסומי האקדמיה, ואילו לשונונו לעם איננו מופיע מטעם האקדמיה, אלא מטעם המזכירות המדעית של האקדמיה. הדבר אינו מקרה: בהצעת החוק הקובע את תפקידי האקדמיה היה סעיף שקבע שתעסוק האקדמיה בהפצת הלשון. הממשלה התנגדה לסעיף הזה והודיעה על כך לנשיא האקדמיה הראשון, הפרופ' טור-סיני ז"ל, והסעיף הושמט. מה עשתה המנהלה, שבכל זאת לא רצתה 'לשבור' את מסורת ועד הלשון? היא מצאה לכך תקנה בפרסום קונטרסים עממיים בהוצאת המזכירות המדעית. על כן בעצם אין צורך כלל בהודעה למליאה על המינוי. רשאת המנהלה, וכל שכן הנשיאות, למנות עובדים לתפקידים שונים. העובדה שסטה לשונונו לעם מייעודו, עד שלעתים לא היה הבדל בינו ובין לשונונו - איננה משנה את מטרות ואינה עניין לכאן.

הא' בר-אשר: כיוון שפרופ' דותן הפנה את תשומת לבנו לעניין, בדקנו וראינו שמכוח התקנון לשונונו לעם איננו בתחום החלטתו של ועד הפרסומים. משום כך הסתפקנו במסירת הודעה למליאה. הלוואי שנוכל בעוד שנתיים לברך על צורתו החדשה של לשונונו לעם. יש לי יסוד טוב להאמין שכך יקרה.

הא' דותן: אינני רוצה לפתוח בוויכוח על הפרשנות של התקנון, אבל אין ספק שוועד הפרסומים ממונה על פרסומי האקדמיה. אינני רואה את האפשרות להבדיל בין פרסומים של המזכירות המדעית ובין פרסומים של האקדמיה. אלו אינם שני גופים. המזכירות המדעית היא זרוע של האקדמיה ללשון העברית ואינה גוף עצמאי. אין פה אלא תכסיס משפטי. נראה לי, למען הסדר הטוב, שכאשר מתמנים עורכים ראוי שוועד הפרסומים ידון בשאלה, ולא שחבריו ישמעו על כך לראשונה במליאה.

הא' בראש: הדברים של פרופ' דותן בהירים לחלוטין, ואנחנו מסתפקים בהודעה ועוברים לסעיף העיקרי.

ד.

הא' בראש: הכול תלוי במזל, אפילו עשרים ושלוש המילים שבדפים שלפניכם, שהדיון בהן נדחה כמה וכמה פעמים. אנחנו מקווים שהפעם תהיה הישיבה פורייה יותר, ונספיק לדון ברוב המילים. אתם קיבלתם הביתה את רשימת עשרים ושלוש המילים שהוועדה למילים בשימוש כללי החליטה עליהן. עתה מונחים לפניכם שני דפים אחרים. הרשימה המוגשת לכם עכשיו זהה לחלוטין בפרטיה, אלא שהמילים מוגשות בסדר אחר. ואלו המילים ברשימה:

1. פריבטיזציה - הפְּרִטָּה
2. וְלָקְרוּ (רכיסה בעזרת רצועה בעלת בליטות הנצמדת לרצועה מקבילה בעלת שקעים המקובלת היום בבגדים, בתיקים וכד') - צִמְדָן
3. spot - תְּשָׁדִיר
4. news flash - מְבִזָּק חֲדָשׁוֹת
5. compact-disc - תְּקָלִיטוֹר
6. גֶּלְשׁוֹן - מעין דאון
7. גֶּלְשָׁן - הֶתְקָן לספורט מים
8. גוֹלֵשׁ - איש הגלשון או הגלשן
9. beeper - מקובל לתרגמו: אֲתוּרִית. 'איתורית' היא שם של בית-חרושת המייצר את המכשיר, וחברות אחרות מתנגדות לשימוש זה. אף על פי כן הוועדה מציעה להשתמש בשם המסחרי ("איתורית") כמו בשמות אחרים (ובדומה לקניון וכיו"ב).
10. primaries - ההצעה היא בְּחִירוֹת מְקַדְמוֹת, או בקיצור: הַמְקַדְמוֹת.
11. קאראוואן - המילה מְעוֹנֵנֶּנֶ אושרה במליאת האקדמיה לפני שנים. בגלל אופיו השונה של הקאראוואן, ששוב אין הוא בחזקת כלי רכב לתיירים אלא מקום-מגורים, עראי או קבוע, שהניעות שלו מתבטאת רק בהסעתו למקומו הקבוע, אין מעונוע מכוון עוד לעניין. הצעת הוועדה היא להסב את שמו של אותו מעון שנועד למגורים לְמְעוֹנִית.
12. מזכירה אלקטרונית - לפני שנים (בדיון על מונחי הקשר והאלקטרוניקה), הוצע לכנות מכשיר זה מְעַנָּה אוֹטוֹמָטִי. הקהל רגיל לכנותו: 'מזכירה אלקטרונית'. נשים רבות מתקוממות נגד ה"מזכירה". אנו רואים התנגדות זו ראויה להתחשב בה, ומציעים לדיון: מְשִׁיבוֹן.

13. junk-food - מיני מאכל, שהרופאים רואים בהם מזון לא רצוי, בעיקר לילדים. הוועדה מציעה מילה מן השורש זל-ל: **זֶלְלָת** (על-דרך פסולת).
14. פִּנְקִיק (גם בלין [רוסי], קרפ ודומיהם, העשויים מקמח וביצים) - **חֲמִיטָה**
15. פופ-קורן - **פּוֹפּוֹצֵי תִּירָס**
16. גינגל - **זְמִיר**
17. פלסטלינה - **טִינִית**
18. פֶּרְמֵדִיק (איש רפואה, שאינו רופא) - **רְפָאִי**
19. קומפקטי - **צְמוּס**
20. קומיקס - **עֲלִילוֹן**
21. בידה - **מְדוּחַ** [במונחי התברואה: בידה]
22. שנורקל - **צִנְרָן**; הפועל: **צָנַר**; שם הפעולה: **צִנְיָה**
23. הוועדה מבקשת לשוב ולדון על קריקטורה, אם להשאיר את המונח בלועזיותו או לתרגמו במילה **שְׁנוּנִית** [לשון שנינה = לעג; וגם שנינות = עוקץ, חכמה] (מונח זה הוצע בעצה אחת עם מר קריאל גרדוש, שהשתתף בדיון).

לאחר דיון החליטה הוועדה לערוך את המילים שברשימה בשלוש קבוצות. הקבוצה הראשונה כוללת שמונה עד עשרה מונחים מקובלים פחות או יותר. למשל, המילה **תשדיר** היא מילה שכבר נוהגת. אותו הדבר אפשר לומר על **תקליטור**. כך גם לגבי **הפרטה**. אני זוכר את השעה שבה נוצרה המילה הזאת בשיחה שלנו עם אחד משרי האוצר. מילה זו מקובלת, וכל מי שעוקב אחר העיתונות יוכל להיווכח בזאת. הקבוצה השלישית והאחרונה כוללת את המילה האחרונה ברשימה (**שנונית**) ואת שלוש המילים שלפניה (כלומר, ממספר עשרים ואילך). קבוצה זו כוללת מילים פרובלמטיות או טעונות, המזמינות התנגדות גדולה או קטנה. הוועדה חושבת, שהמילים שבינתיים, כלומר מילים מס' 11-18 (ואולי גם מס' 9-10), הן מילים פחות בעייתיות, והוועדה רוצה לקוות שהדיון בהן יהיה פחות קשה. אחרי ההקדמה הזאת אני מבקש לפתוח את הדיון ברשימה כולה, אבל בשלושה שלבים: נדון תחילה בקבוצת המילים הראשונה, אחר-כך נעבור לקבוצה השנייה, ואולי אחר-כך נספיק להגיע גם לקבוצה השלישית.

הא' **אורנן**: אני רואה שיש שינויים ענייניים בין הרשימה שנשלחה לנו בדואר ובין הרשימה הנוכחית, ואין הרשימות זהות. למשל, לגבי קרוון הייתה גם ההצעה **מְגוֹרָן**. לגבי מזכירה אלקטרונית ההצעה הייתה **מְעֻנִית**.

הא' **בר-אשר**: אני מקבל את הדברים של פרופ' אורנן. קיבלתי את הרשימה החדשה סמוך לישיבה. אני ביקשתי שלא יחול שום שינוי בהצעה המקורית זולתי סדר המילים; עכשיו אני רואה שאמנם יש כאן שינוי בגוף העניינים. בהחלט, כאשר נבוא לדון נביא בחשבון את הנוסח הראשון.

הא' **אירמאי**: למען היעילות ולאור ניסיון של ישיבות קודמות, אני מציע לדון בכל מונח לחוד ולגמור מהר, ולא לערוך דיון כולל שיגזול הרבה יותר זמן.

הא' בר-אשר: פרופ' אירמאי, לך יש ניסיון באישור שש מאות שבע מאות מילים בשבוע, בשבועיים ולפעמים בחודשיים... הנח לי לנהל את הדברים כפי שביקשתי. אני מבקש מגב' בהט, מזכירת הוועדה, שתסביר את 'הנשמה היתרה' שבהודעה למליאה.

הגב' בהט: בעריכת הרשימה הלכנו מן הקל אל הכבד, כי ראינו שהדיון מתנהל בעצלתיים והדברים יגעים. רצינו להאיץ את אישורם של הדברים שאינם צריכים ויכוחים מרובים. בנוגע לקבוצה הראשונה: כבר שמענו שעוד בימי השר נסים נכנס לשימוש המונח הקרטה, והוא משמש עד עכשיו. המילה צמדן, למשל, מקובלת מאוד מאוד בצבא, ואין כנגדה מילה אחרת. תשדיר ומקצק חדשות כולנו שומעים מדי יום ביומו. התקליטור אושר כבר בוועדה, שהיו בה מומחי בזק ואלקטרוניקה (ועדה שאינה מטעם האקדמיה), כך שאנחנו צריכים לאשר דבר שלמעשה אושר בוועדה אחת. התקליטור כבר מקובל בציבור, משום שהוא פשוט צירוף של המילים תקליט ואור, בהבלעת האל"ף, הנוהגת במונחים רבים אחרים כגון מגדלור ורמזור. אשר לגלשן ולגלשון, באנו להכניס סדר בין שתי המילים האלה, משום שהערבוביה בין גלשן וגלשון היא גדולה. זה אומר גלשון וזה אומר גלשן. ראינו שהטוב ביותר הוא שנקרא לאותו דאון גלשון, כפי שנמצא גם במילונים, והמילה גלשן הנוהגת בתחום סקי מים תישאר גלשן. לא תהיה סתירה בין אותו התקן ובין האיש הגולש, משום שאנחנו מציעים בשביל האיש את המילה גולש. עד כאן הקבוצה הראשונה. לא נראה לי שיש מקום הרבה להתקוטט על זה.

הא' בר-אשר: ובכן, אני פותח את חלקו הראשון של הדיון. אני מבקש להתייחס רק למילים אחת עד תשע, ועד בכלל. בבקשה.

הא' עסיס: המילה גולש נראית לי דו-משמעית, הן לגלשון הן לגלשן, וגם אפשר לבלבל אותה עם צורת הבינוני. לכן המילה הזו אינה נראית לי. אני חושב שצריך למצוא דרך אחרת: או להבדיל בין גלשון לגלשן, המילה הראשונה תציין את המכשיר והשנייה את האדם, או למצוא מילה אחרת המתאימה לבעל מקצוע.

הא' בר-אשר: אבל בכל זאת אנחנו אומרים שופט ואומרים מורה, ואיש לא אמר שצריך להגיד שפטן או מורן...

הא' עסיס: עדיין ההתנגדות הראשונה קיימת. שופט הוא חד-משמעי. ואילו כשתאמר גולש – איש לא ידע אם אתה מתכוון לאיש הגלשון או לאיש הגלשן.

הא' חזן: יש להעיר לגבי הגולש, שאדם עשוי לעשות את הדבר בדרך מקצועית או כחובב. אמנם יש גם שופטים או מורים שעושים מלאכתם בדרך מקצועית פחות. אבל מי ששופט מלאכתו מלאכה והמורה מלאכתו מלאכה. ואילו גולש יכול להיות גם חובב. על כן אני מצטרף לדעתו של פרופ' עסיס, ואני מציע שהאיש ייקרא גלש. לא אכפת לי שלא

להבדיל בין איש הגלשון לאיש הגלשן. לשניהם נקרא גֶלֶשׁ. ואילו גולש הוא מי שעושה את הפעולה.

והערה נוספת על הצמדן. כיוון שהוא מקביל בפעולתו לרוכסן, וכדי להוסיף מעט שקיפות לעניין, כדאי שנקרא לו צומדן. ואולי תהיה אי פעם בעתיד קבוצה של צירופי בגדים: כפתורים ורוכסנים.

הגב' זמלי: בעניין תקליטור רציתי להעיר, שהייתה הצעה שיאשרו שני מונחים: קומפקט-דיסק ייקרא תקליטור שְׁמַע ואילו וידיאו-דיסק ייקרא תקליטור סתם. כדאי לאשר את שני המונחים יחדיו, כדי שלא נצטרך להביאם שוב לפני המליאה.

הא' אירמאי: לגבי גלשן וגלשון רציתי לומר, שיש עוד מילה שלישית מן השורש ג-ל-ש, שאינה שייכת לקבוצה הזאת על פי משמעותה, והיא המילה גֶלֶשׁוֹן. גֶלֶשׁוֹן הוא שכבת מים שנופלת מעל קדקוד סכר, ורציתי רק להביא זאת לידיעת החברים. אני תומך בהצעה להבחין בין גולש כצורת בינוני ובין האדם, ולקרוא לאדם גֶלֶשׁ. לגבי צמדן: המונח וְלִקְרוּ העומד לפנינו איננו צמדן סתם. יש קבוצה שלמה של צמדנים. הצמדן המיוחד הזה, ולקרו, נקרא צמדן זיפני. זה המונח שאני מכיר מן הצבא וממקומות אחרים.

הא' גולדנברג: כמה מן המונחים יש בהם יותר מסוג אחד, כמו תקליטור וצמדן. אני חושב שהסוגים השונים הם בעיה לעצמה וקשורים בתחומים שהמינוח עוסק בהם. אם נקבל כמילה בשימוש כללי את המילה הזאת או דומה לה נצא ידי חובתנו בעניין זה, והדבר ישמש אחר-כך במינוח המפורט יותר לפי הצורך. אם לא נלך בדרך זו נקבל כאן מונחים בני שתי מילים, האפייניים למינוח מקצועי ומדעי ואינם יפים למילים בשימוש כללי. צמדן וצומדן שניהם טובים, ואחד מהם יכול להתקבל. הוא הדבר בתקליטור לסוגיו. אני מניח שבמשך השנים יתפתחו עוד סוגים רבים. אם נקבע את השם הכללי תקליטור, נעשה דבר נכון. הסוגים השונים של תקליטורים יבואו על תיקונם במינוחים המדעיים בתחומים השונים, על פי עצת מומחים.

הא' ברידא: קודם כול הערה טכנית סידורית: צריך להגיש את ההצעות כשהן מנוקדות, שהרי יש אפשרות לטעות בדברים האלה.

שנית, אם גלשן הוא הַתְקָן לספורט מים, המשקל איננו מתאים. משקל קֶטְלֵן מתאים יותר ל'מקצוע' של אדם, כגון פְּטָלֵן, וְלִמְדָן. מלבד זאת, אנחנו צריכים תמיד לזכור שבעברית יש לנו מספר מועט של שורשים ומילים, אולי שליש ואולי רבע מלשונות החיות מאות שנים ברציפות. צריך להיזהר מאוד מלהעמיס על שורשים ברורים ומובהקים שימושים פרטיקולריים או שימושים שלא מן העניין. לפעמים כדאי ללכת קצת אל הדמיון, ואולי יעזרו לנו פה משורר או שניים. דומני שכדאי להיזקק גם לחוש ההומור, כמו למשל במילה בִּיפֶר, שמוצע לה השם איתורית. אני מציע להוסיף חיוך קטן ולקרוא לזה, בדומה

לאנגלית, בשם צייצן, דבר שמצייץ. זה הרבה יותר חנינני, ולא יעמים על המילה אתר, שבוודאי תדרוש במשך הזמן שימושים נכבדים יותר מן השימוש הזה.

הגב' זמלי: אני רוצה להתנגד לאיתורית משלושה טעמים: (א) ההצעה סותרת קביעה קודמת של האקדמיה; (ב) זה שם פרטי; (ג) המכשיר כלל אינו מאתר. כלומר, הוא סותר את הגדרת המושג איתור על פי קביעת האקדמיה. עתה אפרט את הדברים. ראשית, במילון התקשורת שאושר באקדמיה בשנת התשמ"ה (לפחות בכל החומר שהגשנו, ועבר את ועד המינוח ואת הוועד המשותף) המכשיר הזה, ששמו באנגלית pager (לא קראנו לו באנגלית ביפר, שהרי גם ביפר הוא שם פרטי של חברה), קרוי שם מקלט זימון וזימונית. ואילו paging transmitter נקרא משדר זימון.

משרד התקשורת מתייחס ברצינות להחלטות שלנו. הם אימצו אותן מיד ותיקנו תקנות על פיהן. מונחות לפניי תקנות הטלגרף האלחוטי עם העדכונים ממש עד לשנה זו, חתומים על ידי יצחק שמיר ראש הממשלה ושר התקשורת. ושם כל הגדרת סוג הרישיונות לאדם המבקש לייבא או לייצר או לתת שירות מן הסוג הזה – כל זה קרוי שירות זימון, זימון באיתות, זימון באיתות ודיבור, זימונית צליל, זימונית כתובת ועוד. אני רק רוצה לומר שמשרד התקשורת היה קצת נזעם על שנעשה פה דבר בלי להתייעץ עם אנשי המקצוע. נקודה שנייה בעניין איתורית. זה שמה של חברה. רשום לפנינו שחברות אחרות מתנגדות לשימוש הזה. דיברתי עם אנשי חברת מוטורולה, והם אמרו שהם דווקא ישמחו אם יאושר המונח. הם ישמחו אם כל מי שיבוא לקנות איתורית יקבל מוצר של מוטורולה... והנקודה השלישית היא עניין האיתור. מן ההגדרה שלנו, לפחות על פי מה שהתפרסם בלמד לשונך, איתור הוא הגבלת דבר בתחום מצומצם ומניעת התפשטותו. אני יודעת שההחלטה להגדיר כך את המושג אינה טובה, אבל אי אפשר לבטל אותה כך בהיסח הדעת.

הא' פורת: ההצעה צומדן יפה מאוד, אבל כדאי לזכור גם את רחשי לבו של הציבור. המילה צומדן כבר נוהגת בציבור, כל צה"ל משתמש בה, ועל כן אין טעם לשנות אותה. בעניין גולש: יש בספורט מקצועות במשקל הבינוני, למשל: מטפס הרים, מתאגרף. אפשר אפוא להניח גולש. גלש שקול במשקל של בעלי מקצוע, ואינני יודע אם יש גולש שהוא בעל מקצוע. לכן מוטב להניח את צורת הבינוני, שהיא רכה וטבעית בפה.

הא' דותן: רציתי להעיר, שהמילה גלשון נקבעה באקדמיה לציון מפולת שלגים, ובלועזית avalanche (מילון למונחי הגאוגרפיה, מונח מס' 458; מילון למונחי ההידרולוגיה, תשל"א, מונח מס' 74), ולא כמו ההגדרה שהביא הא' אירמאי.

הא' אלדר: לדעתי יש להוסיף לשם הפעולה הפרטה את הפועל המתאים, כי הרי משתמשים כבר בהפריט, ואנחנו נוהגים בדרך כלל במונחי טכנולוגיה לצייין את הפועל. כאן עלולים להשתמש בבניין פיעל, ולכן כדאי להוסיף שהפועל יהיה הפריט.

הא' בר-אשר: אני חושב שזו מילתא דפשיטתא. אם יש הפרטה יש הפריט, כשם שליד הלאמה יש הלאים.

הא' אירמאי: לטענתו של הא' ברוידא: המשקל פֶּעֶלָן משמש גם למכשירים רבים. למשל: יש זחלן והלמן בטכנולוגיה, ועוד הרבה מונחים במשקל זה, כגון מלען ואבקן.

הא' בר-אשר: בעניין איתורית הועלו טענות כבדות, ועל כן ניגש להצבעה על שמונת המונחים האחרים. תחילה נצביע על צמדן לעומת צומדן, אחר-כך נצביע על גולש לעומת גלשן, ולבסוף נצביע על יתר המונחים.

הצבעה

מונח מס' 2

16 - בעד הצעת הוועדה צמדן

2 - בעד ההצעה צומדן

נתקבל המונח "צמדן".

מונח מס' 5

הרוב - בעד הצעת הוועדה לקרוא לאדם גולש

5 - בעד ההצעה לקרוא לאדם גֶלֶש

הוחלט שהאדם הגולש ייקרא "גולש".

בעד שאר המונחים ברשימה ממספר 1 עד מספר 8 - הרוב

אושרו המונחים הפרטה, גלשון (מעין דאון), גלשן (התקן לספורט מים), תשדיר, מבזק חדשות, תקליטור.

הא' בר-אשר: נדון עתה שוב במונח מס' 9 (איתורית). גב' זמלי, האם תוכלי לקרוא בפנינו את מה שאושר באקדמיה בעניין זה?

הגב' זמלי: המונח שאושר הוא מקלט זימון, זימונית והמונח האנגלי המקביל הוא pager ו-paging receiver.

הא' מורג: pager ו-paging receiver מציינים מכשיר שבו משתמשים, למשל, בבתי מלון כדי לשאול אם אדון תפוחי נמצא באולם. to page פירושו לקרוא לאדם קבל עם ועדה כדי לאתרו, והשם איתורית יאה למכשיר זה.

הא' אבנר: לצערי המסקנות שלי עד עכשיו שליליות; אין לי שום מסקנה חיובית לגבי איזו הצעה שהיא. חולשתה הברורה של איתורית בכך שזה שם מסחרי. איני סבור שכדאי לתת את הגושפנקה שלנו לשם מסחרי. אמנם שמות כאלה חודרים לפעמים ללשון מאליהם, כגון פרימוס ותרמוס, אבל זו חדירה מלמטה, מן העם, ולא בהכוונה מלמעלה. מה שנוגע להצעה צייצן – זו תופעה חולפת. כיום רוב המכשירים האלה אינם מצייצים. ה-pager המתקדם כותב ואינו מצפצף. גם להצעה זימונית הייתה התנגדות בוועדה, בגלל הצליל. כך שלפי שעה איני רואה מוצא. המילה זימונית קבורה באחד המילונים, ואין איש משתמש בה. תישאר קבורה שם עד שנמצא גואל אחר ולא נקבע כעת כל מונח.

הא' דותן: אחרי הדברים כבדי המשקל ששמענו מפי הגב' זמלי, אין מקום להעמיד להצבעה את זימונית לעומת איתורית. יש להחזיר את העניין לוועדה.

הגב' בהט: כל מה שנאמר פה כבר נדון בוועדה.

הא' דותן: אם כן, אולי נשמע מן הוועדה את תשובותיה להשגות האלה. ההשגות הן כבודות משקל. אם נדונו ונדחו – הבה נשמע.

הא' גולדנברג: היה טוב יותר אילו הופיעו הדברים בהודעה למליאה, מפני שהעניין הזה איננו עניין של מה בכך.

הגב' בהט: העניין הזה הופיע בחוזר אחר שנשלח אליכם. חוזר זה הוא, למעשה, סיכום של דיון חוזר בוועדה לפני ישיבת המליאה הקודמת. הוחלט שהמכשיר הזה ייקרא איתורית והמילה זימונית נדחתה. וכל כך למה? משום שכל האנשים ששמענו את דעתם צידדו במילה איתורית, אף על פי שהיא שם מסחרי. וכבר היו דברים מעולם. אישרנו את המילה קניון, אף על פי שהיא הייתה שמו של אותו קניון שעל יד רמת-גן. ומונח זה כבר נכנס למונחי התכנון המרחבי. אנשים לא מצאו בזה פסול. שמענו את כל ההשגות. זכותה של ועדה לקבוע סופית מה היא מחליטה.

אסור לנו להתעקש ולעמוד על זימונית, שהרי היא לא נתקבלה בציבור. גב' זמלי סומכת על דברים כתובים. היא איננה רוצה להיכנע לעובדה שאיש אינו אומר זימונית. אני חושבת שהבררה עכשיו היא לקבל את איתורית או לדחות את הדיון במילה הזאת והיא תתפשט בציבור גם בלא החלטתנו. איננו יכולים לעמוד על הזימונית, משום שבאמת אין היא קיימת אלא באותם כתובים שהזכירה גב' זמלי, ושם תהיה קבורתה.

הא' אורבך: אני מציע לדחות את הדיון במילה הזאת.

הגב' רייך: אני רוצה לספר מעשה שהיה. לפני חצי שנה פנה נציג חברת ביפר (שאף היא חברה מסחרית) למפקד גלי צה"ל בטענה: למה הכתבים משתמשים במונח איתורית?

האיש מחברת ביפר יודע שהאקדמיה קבעה זימונית. מפקד גלי צה"ל פנה אל אבשלום קור; הוא פנה אליי, ואני אישרתי את הדבר. משמע שלא נכון לומר שהחלטת האקדמיה נותרה רק בכתובים; השמועה עשתה לה כנפיים. אני מבקשת שלא נחליט על איתורית. אולי אפונית.

הגב' שפירא: לא יעלה על הדעת שישתמשו בשם מסחרי למוצר כלשהו. לכן התנגדתי למילה איתורית בוועדה למילים שימושיות. כך הייתה גם דעתו של אורי סלע, שהוא סופר ואיש העיתונות הכתובה.

הא' בן-חיים: האקדמיה ממשיכה את דרכו של ועד הלשון, והדרך הייתה מאז ומעולם למצוא מהי המילה הראויה להיות, ולא להכריע לפי השיטה מה התקבל בציבור ומה לא התקבל. תפקידם של חברי האקדמיה לראות מהו המונח המכוון, ותפקידם גם לתקן מונחים שאינם נכונים. כדי להכריע לפי מה שהציבור אומר אין לנו צורך במליאה. אינני מתנגד למילה איתורית, ואינני בא להכריע בינה ובין זימונית. שתי המילים האלה זהות במשקל ובדקדוק. אבל הדיון צריך להיות לגופו של עניין.

הגב' שפירא: המילה זימונית נהגה אצלנו זמן רב, והיא גם נוהגת היום ברשות השידור ובכל המקומות שאני מכירה; כך ששתי המילים, איתורית וזימונית, הן נפוצות.

הא' בראשר: לא תהיה הצבעה על המילה איתורית. היא מוחזרת לוועדה. הוועדה מתבקשת לשוב ולדון בה.

הא' אירמאי: לפי הנוהג, מונח שנקבע ואושר על ידי המליאה הוא קיים, כל עוד לא הוחלט לשנותו. כיוון שנקבע זימונית, זהו המונח שבתוקף.

הא' בראשר: אני מוכן לתקן את דבריי ולומר: עד שלא יבואו נסיבות אחרות אין הזימונית מופקעת.

נעבור לדון במילים מס' 10-18, ונשמע את הדעות השונות על תשע המילים האלה, כל איש לפי טעמו.

הא' אורנן: אני רוצה להעיר על הצעה מס' 11 ועל הצעה מס' 12. השינוי בתפקידו של הקרוון לא גרם לשינוי המונח גם בשפות אחרות. אנחנו אומרים היום כיכר לחם, אף שהכיכר השתנתה ואיננה עוד עגולה. יש מעונוע, והיום המעונוע משמש בעמידה. אין בכך כלום. גם אוטובוס שעומד במקום ונהיה לבית מלאכה מוסיף להיקרא בשם אוטובוס, מפני שהיה פעם אוטובוס. לכן אני מציע שנקבע מעונוע. זה מונח יפה וטוב, לא נחוך שום דבר אחר. אשר למונח מס' 12. בעיניי ההצעה מעניית היא מצוינת. אין כל חשש לבלבול בינה ובין

תלם ומענית. יש יתרון בכך שמענית היא בצורת נקבה. הרבה מאוד מכשירים דומים באים בצורת נקבה, וראיה לכך גם הכינוי המקובל היום "מזכירה אלקטרונית". המילה מענית תתקבל יותר מאשר המונח משיכון, שהוא בצורת זכר ולא יצליח לדחות מפניו את מזכירה אלקטרונית.

הגב' הראבן: אני מבקשת להגן על שני המונחים שלפנינו, מענית ומשיכון. אשר למעונוע, אנחנו אישרנו מילה זאת כבר לפני זמן רב, ועובדה היא שהמילה לא נתקבלה. הסיבה לכך היא שהמילה קשה מאוד להגייה. גם העיתונות הכתובה וגם העיתונות האלקטרונית משתמשים במילה קרוון, והרי זה בדיוק המצב שאנחנו רוצים לשנות. נראה לי שלמענית יש הרבה יותר סיכוי להתקבל, גם משום שהיא על משקל המילה מְכוּנִית, וגם משום שזהו מעון, מעון שהוא מכונית. בצורה דומה נגזרו גם המילים מונית, חללית ועוד.

הא' אורנן: כל מה שציינת דווקא נע בלי הרף: גם מכונית, גם חללית וגם מונית.

הגב' הראבן: להערכתי יש למענית הרבה יותר סיכוי להתקבל מאשר לאותו מעונוע שנעלם וטבע באיזה מקום (אף שאני רואה שפרופ' בן-חיים איננו מתחשב כל כך במה שהציבור קיבל או לא קיבל). אני שומעת את המשיכון על כל צעד ושעל מפי הדור הצעיר. כל הדור הצעיר של ילדי וחבריהם, כולם בלי יוצא מהכלל, משתמשים במילה משיכון. אותה טענה שקיימת ביחס למזכירה אלקטרונית – ואני מדברת כפמיניסטית סלקטיבית בהחלט – קיימת גם ביחס למענית. רבותי, קצת נמאס שכל כלי השירות האלה נקראים בשמות נקבה. אני רוצה להביא דוגמה ממשפט שמתנהל בימים אלה, משפט "הפגישה הלילית" המפורסם. נשיא בית הדין אמר לסנגור: "מה זאת אומרת? אתה רוצה לומר שעורך־דין פלזני היה באותה פגישה בסך הכול קלדנית?!" הוא לא אמר קלדן, הוא אמר קלדנית! מובן מאליו שהשירות ניתן על-ידי נקבה. רבותי, בואו נשאיר את משיכון שכבר קיים ונתקבל, ולא נתווכח עם הדור הצעיר.

הא' אורנן: יש פה הרבה אנשים, ואיש לא שמע על משיכון ועל מעונית. אי אפשר למסור עדות כזאת. את משתמשת במילה משיכון, ילדייך שמעו ממך ואמרו לחבריהם. מפיד יצא הדבר, ועכשיו את שומעת אותו בחזרה.

הגב' הראבן: לא, הם לא אמרו מפי. אני קיבלתי מהם ולא הם ממני. רבותי, בכל כיתה שאני נכנסת לתוכה לְבַר או להרצות, מדברים על משיכון. זאת המילה שנקלטה. אם אתם רוצים שאביא חתימות – אפשר להביא חתימות...

הא' אירמאי: בנוגע למשיכון, גם אני יכול להעיד שמרבים להשתמש במשיכון. קיבלתי גם הצעות בכתב מאנשים שפנו לוועדה שלנו והציעו את השם משיכון.

הא' חזן: לגבי קרוון – הכול אומרים קרוון, ואולי אפשר להשאיר מילה לועזית זו, מתוך התחשבות בעולים החדשים, ובלבד שיהיה להם מקום לגור בו בכל שם שהוא...
אשר למשיכון ומעניית: למשיכון יש מין ריח של בית חרושת... כנגד זה במילה מעניית יש משהו קצת יותר שורשי, קצת יותר בנוי. בכל אופן, התבנית קיימת.
ובעניין junk-food: אני חוזר להערה של מר ברוידא שצייד בקצת הומור, ודווקא כאן אולי יש מקום לכך. בדף שקיבלנו הביתה הייתה ההצעה מְלול. היא נשמטה בדף שלפנינו, וחבל. אני רוצה להוסיף עוד הצעה: מְזול, דהיינו מזון זול.

הא' ברוידא: אינני יודע מדוע לא העיר איש על פריימריס. נדמה לי שהמונח מקדימות עלול להטעות. אין פה עניין של הקדמה כמו מי שהקדים לבוא לישיבה. אולי ראוי לברר פעם את כל הסוגיה של מקדימות ומוקדמות וקודמות, ולא לערבב פה את הבחירות, שהן מעמידות מועמדים. אני מציע לקרוא לבחירות אלו בשם קצת מקורי: בחירות מעמידות, מן המילה מועמד.

אשר לקרוון. העברית לא ניזוקה כידוע ממאות המילים הזרות שקלטת מן היוונית, הרומית והפרסית, החל במקרא. אני מציע להשאיר את המילה קרוון, ואולי רק לתקן את הניקוד שלה בהתאם לדגם הפרסי המקורי, קְרוֹן. זהו גם משקל עברי כשר למהדרין. אם יש התנגדות לכך אפשר להשאיר גם קְרוּון, גם זה משקל עברי. בתחום הרוחני איננו עוזבים לא את הים התיכון ולא את אירופה. את המילה היפה והפשוטה שכל העם משתמש בה, קרוון, אפשר להשאיר בעברית מבלי שיבולע לה.

מוזכרה אלקטרונית: העם היושב בארץ הזאת חידש מילה שיש בה דמיון ויש בה חן. אינני יודע מדוע מבקשים לקטול את המילה הזאת. כל המילים האלה, משיכון ומעניית, אינן נכונות מבחינת המשמעות, משום שברוב המקרים המוזכרה האלקטרונית איננה משיבה על שאלתך ואיננה עונה. היא מתוכנת, היא עושה שירות ביניים. לכן אני מציע להשאיר את ההמצאה העממית מוזכרה אלקטרונית, בין שארגוני נשים יתנגדו לה ובין שלא. בדיוק כמו שלא נחליף את כף המכשלים בכף המבשלות. נשאר משהו לדמיון!

junk-food: אני חושב שדבר לא טוב עשה מי שביקש לנהוג זלזול ופיחות בשורש זל-ל. האנשים הזוללים, וביניהם מיטב האכלנים במשך כל הדורות, אכלו דברים טובים מאוד, מצוינים, והזלילה רבת הכמות לא פגמה באיכותו של המזון. junk באנגלית פירושו גרוטאות, פסולת. אני מציע ללכת אל מילה עברית ניטרלית כגון גרופת, או אפילו גרופית, כפי שאדם חסר ערך נקרא לפעמים גרופית, גרופית של שקמה; או אולי גָּבב, שכבר ביאליק צר לה צורה עברית בעקבות גבבא בארמית. אבל למען השם, אל תשקצו את הזלילה!

הא' בן-חיים: בעניין junk-food – אני דווקא חשבתי שיש בהצעת הוועדה משהו שנון. מי שהמציא את הדבר הזה ודאי התכוון לא לעניין זלילה אלא לדבר זול, על פי הביטוי "להוציא יקר מזולל". אולי חברי הוועדה לא אמרו זאת, אך מותר לי לפרש כך את ההצעה. זה באמת שנון ויפה, אלא שהציבור אולי לא יבין את זה.

הגב' זמלי: חלק מן הדברים שאמרתי בעניין הביפר יפים גם למזכירה האלקטרונית, או יותר נכון למענה האוטומטי. מענה אוטומטי אושר בוועדת הבזק והאלקטרוניקה, מופיע במילון, משמש בבזק, במשרד התקשורת, במכס ובכל הנוגעים בנושא הזה. אני מבקשת שבכל מקרה לא יימחק המונח מענה אוטומטי, אפילו יתקבל משיכון או מענית. הבאתי את כל המסמכים המעידים על אישורו של מענה אוטומטי ועל שימושיו. גם בעיתונות הוא מופיע, ויש לנו גזירים המוכיחים זאת.

דבר נוסף: משיכון הוא שם של מכשיר. אנשי בזק הסבירו לי שאמנם בעבר היה זה מכשיר לעצמו, אך כיום זה כבר מכשיר מיושן. כעת הדבר מופיע כתכנה פנימית במכשיר הטלפון. בין הגדרות סוגי הציוד יש "טלפון עם מענה אוטומטי". זה איננו מכשיר מוחשי, אלא מה שנקרא facility, אפשרות שניתנת לצרכן.

הא' צרפתי: רציתי לתמוך בדבריו של מר ברוידא בעניין המזכירה האלקטרונית. אם באמת כבר הוחלט על מענה אוטומטי, הרי הוחלט. אך אם לדין, אני טוען שעם כל הכבוד לעצמנו, רוב המילים שאנחנו מחדשים הן כל כך משעממות... אותם השורשים עם תוספת של -ון. במזכירה אלקטרונית יש יצירה מלבבת. סוף סוף מילה שיש לה טעם ויש לה חן. אם אין נימוקים חזקים לדחותה, צריכים לאשר אותה.

הא' מנצור: אני מסופק מאוד אם junk-food הוא מונח שאנחנו צריכים למצוא לו שם עברי, שהרי שום מסעדה אינה מכריזה שהיא מגישה junk-food. אפשר להשתמש ב"מאכל שאינו ראוי" וכדומה, אולם במונח מיוחד אין צורך.

הגב' רייך: אני מבקשת להבהיר בעניין המענוע. בישיבת המליאה בשנת תשמ"א קראה מזכירת הוועדה, הגב' ורדה שלומי ז"ל, כך: "מוצע המונח מענוע - caravan. וברבים מענועיים. המילה הזאת משמשת במשרד הקליטה" (זיכרונות האקדמיה כ"ח-ל', עמ' 63). מאז ומעולם ליווה אותנו המשפט "משמש במשרד הקליטה". מעולם לא היה זה קרוון לצורכי מחנאות.

הא' אבנר: אני מציע לשאול את שר הקליטה, אם הוא שמע פעם על המילה הזאת...

הגב' רייך: היום הוא משתמש במונח בתים יבילים. אשר להצעת גב' הראבן: מעונית היא משהו אחר. בעיריית תל-אביב, למשל, יש תשע מעוניות, ובהם מקבלים טיפול כמאה וחמישים ילדים ממשפחות בעייתיות. הילדים מקבלים במעוניות מזון, עזרה בהכנת שיעורי בית ועוד. מענוע הוא קביעה שלנו שלא ניסינו להשריש אותה, ועדיין יש הזדמנות.

הגב' כהט: אני רוצה להעיר שכבר היו דברים מעולם. מונח שלא התקבל בציבור, לא חמקנו אותו מן המילון, אלא הוספנו לו מילה אחרת. הדוגמה שזכורה לי עכשיו, במחילה

מכבודכם, היא שלחוף. איש אינו אומר שלחוף, אומרים כיום השתן. ובמילון הרפואה כתבנו כיום השתן על יד שלחוף. יש עוד הרבה דוגמות כאלה. אינני רוצה שנבטל, למשל, את המענה האוטומטי. אבל על ידו אנחנו נדרשים לתת שם אחר והשם הזה איננו צריך לסתור את המענה האוטומטי. הוא הדין במענוע, שניתן להוסיף לצדו מעונית. העובדה שיש מוסד שנקרא מעונית איננה מפריעה. האם גם במעון אסור להשתמש משום שיש מעון לילדים?

הא' אבנר: אני מציע להשאיר את הבחירות המקדימות ולא לדבר על בחירות מעמידות, מכיוון שהקשר האזכורי בין מועמד לבין הפועל להעמיד איננו חד-משמעי למי שאיננו עוסק בגזרונם בלשניים.

לעניין קריון – אינני בטוח שיהיה אסון גדול אם יישאר המונח הלועזי. נדמה לי שגורלו של המענוע ירדוף כל מה שמציעים כאן במקומו. אבל אולי איני צודק בכך. לגבי המזכירה האלקטרונית – שמעתי את השם משיבון עד עכשיו פעמים רבות, אבל תמיד מפי אדם אחד, שולמית הראבן... ותמיד בליווי הערה שהנוער כולו משתמש בזה. לגבי junk-food – אני רוצה להצטרף לדעה שאין לקבוע לזה מונח. זה אינו מונח גם באנגלית. זהו תיאור טעון של מיני אוכל עממיים שאוכלים לשם אכילה חפוזה. אצלנו זה פלאפל, באמריקה זה האמבורגר, באנגליה זה פיש-אנד-צ'יפס. זה מונח טעון, זה מראה את התייחסותך לאוכל הזה. או שהיא מוצדקת או שאינה מוצדקת, לרופאים פתרונים. אך אין זה מונח, לא באנגלית ולא באיזו שפה אחרת. אילו היה סופר או משורר כותב באיזה פיליטון זלולת או שלוכת או כל דבר אחר, בתור המצאה של משורר, כדי לשעשע – אדרבא. ואם ייקלט הדבר בלשון – ייקלט. אבל מה לאקדמיה ולעניין זה, שהוא תיאור של מיני אוכל שקונים לשם אכילה בחיפזון ושאינו מונח בשום שפה?

הגב' הראבן: בעניין המענה האוטומטי. מענה אוטומטי יכול להיות כל דבר שבעולם. למשל: "המספר שהגעת אליו איננו מחובר". זה מענה אוטומטי. אנחנו לא מדברים על זה.

הגב' רייך: זה נקרא מענה מוקלט.

הגב' הראבן: את לא תצליחי להסביר לעם את ההבדל; המענה הוא כל מענה שבעולם. אנחנו מדברים כרגע על מכשיר מסוים מאוד הגורם לכך שהטלפון איננו מצלצל לריק, אלא מתקבלת תשובה מן הבית ומתאפשר לך להקליט את הודעתך. לכן דרושה לנו מילה. פרופ' צרפתי, אני מבינה את חיבתך הרבה למזכירות, אבל אני רוצה לומר לך שהמונח הלועזי הוא Answering Machine – מכונה משיבה. אין שום סיבה לתרגם את המילה מכונה במילה מזכירה.

הא' טל: אבל המכשיר אינו משיב. הוא מודיע שהוא מוכן להקליט הודעה שלך, זה הכול. הוא לא משיבון.

הא' רצהבי: במקום מעונית הייתי מציע מעונה, אך אם אין סיכוי שהמונח יתקבל, מוטב שתישאר מעונית. אשר לטענה של גב' הראבן שמעונוע לא נתקבל בגלל קושי בהגייתו – ההיגוי איננו יכול לשמש גורם לביטול מונחים, כשיש יהודים שעוד מבטאים כהלכה. מעונית יכולה לשמש לקרוון. אבל מעונוע חייב להישאר לציון קרוון מגורים נע. משיבון הוא באמת מונח לא נוח, אבל אין הצעה יותר טובה. junk-food באמת אינו קשור בזלל. על כן אני מציע זולית, מן המילה זול.

הא' פורת: מעונה בריבוי יהיה מעונות, ולכן לא יבדילו בין מעון ובין מעונה.

הא' בר-אשר: נצביע עתה על המילים בזו אחר זו:

הצבעה

מונח מס' 10

- בעד הצעת הוועדה בחירות מקדימות (ובקיצור מקדימות) – הרוב
 בעד ההצעה בחירות מעמידות – 1
 נתקבל המונח "בחירות מקדימות".

מונח מס' 11

- בעד ההצעה לקיים את מעונוע (שהאקדמיה החליטה עליו בעבר) – 5
 בעד הצעת הוועדה, מעונית – 8
 בעד ההצעה להשתמש במילה קרוון – 10
 הוחלט להשתמש במילה "קרוון".

- בעד ההצעה שהמילה תיקרא קָרָנן – 3
 בעד ההצעה להשאיר את המילה קרוון כמות שהיא – הרוב
 הוחלט להשאיר את המילה "קרוון" כמות שהיא.

מונח מס' 12

- בעד ההצעה לקיים רק מענה אוטומטי, כפי שהוחלט בעבר – 3
 בעד משיבון – 9
 בעד מענית – 2
 בעד מזכירה אלקטרונית – 7

נתקבל המונח "משיבון" (המונח "מענה אוטומטי" נשאר בתוקפו).

מונח מס' 13

8 -	בעד קביעת מונח עברי ל-junk-food
10 -	נגד

הוחלט שלא לקבוע מונח עברי ל-junk-food.

הא' פורת: כדאי להחליט על צורת כתיב עברית לשם קרוון, שהחלטנו עליו זה עתה (בלי האל"פין המרובים כל כך שנכתבו בהודעה למליאה): קרָוֹן, ובכתיב חסר ניקוד קרוון.

הא' בר-אשר: האקרמיה אינה מקיימת את הכתיב מרובה האל"פין. אנחנו פותחים עתה את הדיון במונחים מס' 14 עד 18 ועד בכלל.

הא' דותן: אני מבקש לערער על זמרי. אני מזכיר שוב את ההסכמה הכללית, שכאשר יש מונח קיים בשימוש הציבור ואין בו דופי אין צורך לבוא ולשנות אותו. המונח הקיים בציבור מזה שנים הוא המונח תזמיר (על משקל תשדיר). את המונח הזה הצעתי בוועדת הלשון של רשות השידור לפני שמונה שנים, והוא התקבל. יש לפניי גזירי עתונים (הודות לגב' רייך שאספה אותם למעני כבר בשנים קודמות): מעיתון הארץ מיולי 1983; מעריב, יוני 1983; העולם הזה; ידיעות אחרונות; ומה שחשוב במיוחד, עיתון המפרסמים אותות, שהוא ירחון לפרסום שכל המפרסמים קוראים אותו. בכל המקומות האלה מופיע תזמיר שוב ושוב. הגזירים האחרונים שבידי הם מיוני 1990.

המונח תזמיר טוב. אין בו דופי ואין צורך לשנותו. אם להתווכח – יש לי גם השגות על זמרי, משום שהוא מעלה במוחי אסוציאציה לזמר, והגינגל איננו בהכרח זמר. גינגל באנגלית הוא קודם כול צליל. מבחינה זאת תזמיר, שמעלה את האסוציאציה של תזמורת, טוב יותר, ואני מציע לאשר אותו.

הא' ברוידא: נתחיל מן הסוף. התזמיר הוא רע לדעתי, גם מבחינת המשקל וגם מבחינת עצם העניין. אין לגינגל שייכות לזמרה, ואין טעם לשקול את המילה על משקל תִּזְמִיר, תִּצְהִיר ותִּשְׁדִּיר.

אשר לזמרי: השורש ז-מ-ר בלשון המקרא ובלשון המאוחרת מקביל פחות או יותר למוסיקה בכלל, ולמוסיקה ווקלית בפרט. השורש ז-מ-ר הוא שורש נכבד מאוד, וייתכן שיהיה עוד צורך להשתמש בו לדברים חדשים עם התפתחות המוסיקה.

אין לזה שום שייכות לגינגל. גינגל הוא פגישה או חזרה של צלילים בכתב או למשמע אוזן. ייתכן שהורתה של המילה בפעמונים בכנסייה הנוצרית. בעברית אפשר ללכת אל שלוש מילים שמזכירות את העניין הזה. מילה אחת, מחודשת לגמרי, אונגוטופאית, היא דְּנָדוֹן; המילה השנייה היא קְרָקוּשׁ, והמילה השלישית – אולי הטובה ביותר לעניין הזה – היא עֲנָבּוּל, הנגזרת מן ענבל.

אנא, אל תקחו לצורך זה את מילת היסוד הַהִירָה זמרה, המציינת הן את הזמרה לאלוהים

והן את הנגינה בכלים. על המילה זמריר (מלשון זמר, זמרור) לציין זמר קל, פיוזם חרישי, קול זמר שאדם משמיע דרך זמזום, בדרך כלל לעצמו, ולא קשקוש הנקלט בנקל ומשמש לתעמולה מסחרית או לשם חיזור אחרי בוחרים או מנויים.

הא' אירמאי: תזמיר נראה לי, שהרי יש מילים במשקל זה הקשורות בצלילים: תמליל, תצליל, תקריט ותשדיר.

לגבי פלסטלינה: רצוי לכתוב במקרה כזה את המילה באנגלית לצד המילה העברית. באנגלית זה פלסטיסין, פלסטלינה זה בפולנית. אנחנו נוהגים לכתוב במילונים שלנו את הצורה האנגלית, כי זאת היא השפה הזרה היחידה שרוב הציבור מכיר. אני חושב שמשגה הוא שלא נכתבו כאן המונחים האנגליים. בכל המצעים לוועדות השונות אנחנו מגישים בצד ההצעה העברית את המונח באנגלית, ואני לא חושב שהוועדה הזאת צריכה לנהוג אחרת. אני חושב שזה צריך להיות נוהג כללי.

הערתי האחרונה היא כללית ועקרונית: אני חושב שכאשר הוועדה למילים בשימוש כללי עשויה שלא במתכוון לפלוש לתחום מקצועי מאוד – כמו במקרה של איתורית, משיכון וכיוצא בהם – לא ייתכן שאנשי הוועדה הזאת, שאף אחד מהם איננו מומחה באותו תחום, ידונו במונחים כאלה בלי נוכחות בעל מקצוע. זהו הנוהל הנכון.

הא' גולדנברג: אני מבקש לתמוך בדברי פרופ' אירמאי. יש להבחין הבחנה ברורה בין דברים שיש להם נגיעה לתחום מקצועי, אפילו הם עניינים של שימוש יום יומי, ולדון בהם בוועדת המינוח המקצועית המתאימה.

דבר נוסף: המונח רפאי מקובל בארכאולוגיה כשם של בעל המקצוע שמתקן את הכלים. רפאות הוא מקצוע, ולומדים אותו גם באוניברסיטה. המילה קיימת גם בשימוש יום יומי, ומעולם לא היו עליה עוררין. לכן המילה הזאת איננה באה בחשבון, שהרי היא תפוסה.

גב' שפירא: ברשות השידור אנחנו עוסקים הרבה בגייגלים, והמילה זמריר נכנסה לשימוש. רות אלמגור הכניסה את המילה, ואני חושבת שחשוב מאוד לדעת, שהיא משמשת אצלנו הרבה מאוד. גם בישיבת הוועדה למילים בשימוש כללי לא הזכירו את המילה. תזמיר, אף על פי שלדעתי היא באמת טובה מאוד, כי היא במשקל המילים תשדיר ותמליל.

הא' אבנר: אני רוצה להסתייג מן הסברה שהשורש זמר הוא שורש חגיגי או פומפוזי. כשדיברו על "המנענע קולו בשיר השירים ועושהו כמין זמר", דיברו בפירוש על זמרה קלה. לכן אנו מותרים בשימוש בשורש הזה כאן. אם הבעיה היא לבחור בין תזמיר לזמריר – זמריר נראה לי יותר מסיבות אסתטיות. אני נמצא במקום עבודה שעוסק בגייגלים יומם ולילה. ואף על פי שהיו דברים בוועדה, ואפילו מצאו את דרכם לכמה עיתונים – הדבר לא נקלט בשימוש ברדיו. לכן איני סבור שאנחנו באמת פה לעקור נטוע. איני סבור שיש הבדל מהותי בין שתי ההצעות. זמריר נראית לי הצעה נעימה יותר לאוזן, קליטה יותר. אבל אם יתקבל תזמיר – אסון גדול לא יהיה...

הא' דותן: עד כמה שאני יודע – וגם לי היו פעם מהלכים ברשות השידור – מְדַבְּרִים שם על ג'ינגל, ולא על זמריד ולא על תזמיר. בציבור המתעניין הרחב יותר, שמיוצג בעיתונות, פָּשַׁט המונח תזמיר. ואני רוצה לקרוא לכם מתוך שני גזירים מן האוסף שלפניי. היו שאלות שהתעוררו ובתשובה הובא המונח תזמיר. נאמר שם: "ברצוני להזכיר מונח המשתגר והולך הן בקרב אנשי הפרסום והן בקרב אנשי הלשון". ובמקום אחר: "המונח משתגר והולך הן בקרב אנשי הלשון והן בקרב אנשי הציבור". וזה כתבו אנשים שונים במקומות שונים. אפשר להתעלם מזה, אך אין צורך להתעלם מזה. אין צורך לחדש חידושים.

הגב' זמלי: אני רוצה לדבר בעניין הפנקיק. בצורה שהדברים נרשמו לפנינו, כאילו המונח כולל גם בלין רוסי, קרפ ודומיהם – יש הטעיה. משום שלמילים כמו קרפ, בלינצ'ס, פלאצ'ינקוה, פלינזה וכן הלאה – כבר נקבע המונח חביתית. הוא מופיע כבר במונחי המטבח של ועד הלשון משנת תרצ"ח (עמ' 73), והתפרסם שוב בשנת תשל"ח בקובץ חמש מאות מונחים בכלכלת הבית (עמ' 15). אפשר לומר על המונח הזה שהוא נקלט יפה מאוד. מה ההבדל בין פנקיק ובלין רוסי לבין קרפ וחבריו? קרפ ובלנצ'ס עשויים מבלילה של קמח, ביצים ומים בלבד, ואילו בפנקיק, בלין רוסי ודומיהם יש תוספת של חומר התפחה, כגון אבקת אפיה או שמרים.

הבאתי כאן לפניכם אסופה של תצלומים. העמוד הראשון מראה כיצד נראות חביתיות. בעמוד השני – מחבתיות. זו מין עוגה דקיקה מאוד, אבל היא איננה מתקפלת ואין בה מליט כמו בחביתיות. התצלומים הבאים הם מספרים שונים בהוצאת רות סירקיס, שהופיעו במהדורות שונות והם נפוצים מאוד ומצויים כמעט בכל בית. התצלום האחרון הוא פרסומת לספר שיצא בהוצאה אחרת (דניאלה דיגור). ובכל המקומות האלה מחבתית מופיעה כתרגום של פנקיק.

אינני מתנגדת למילה חמיטה. ברשימת מונחי תבשילים וכלי בישול שהתפרסמה בלשונונו בשנת תרצ"ג (כרך ה, חוברת א, עמ' 198) החמיטה באה לתרגם טורט ופלודן. לא אכפת לי שחמיטה תציין פלודן, העיקר שלא תציין פנקיק.

באותה רשימה בלשונונו, פנקוכן נקרא חביתה וגם עוגת מְשֵׁרֶת (אגב, כנראה צריך להיות שם עוגת מְשֵׁרֶת, בשי"ן שמאלית, על פי הכתוב במעשה אמנון ותמר בשמו"ב יג, ט). בדקתי את החמיטה במילונים השונים וב"אוצר התורה הממוחשב" ומצאתי שחמיטה מזכרת מעט מאוד פעמים במקורות: ארבע פעמים במשנה וכמה פעמים בתוספתא ובירושלמי. אי אפשר לדעת בדיוק איזו מין עוגה זאת הייתה. המפרשים אומרים שזו עוגה דקה שאפוח בתנור או שקרמו בתנור, ואחרי שמוציאים אותה מושחים אותה בשמן. זה מופיע בטבול יום, במעשרות ועוד. בעל "מלאכת שלמה" מתאר את העוגה הזאת ואומר שהיא "חמיטה על גבי חמיטה, וכתב הר"ש סריליוס ז"ל דבשביל מה שהיא ארוכה ונכפלת ונכפתת". והוא גם מביא ראייה מן הארמית, שבכל מקום שכתוב 'זיכרעו' מתורגם 'אחמיטו', או פועל אחר מן השורש ח-מ-ט. וזה בדיוק מה שהפנקיק איננו. הוא אינו נכפת ולא מתקפל.

אני מציעה לדחות את חמיטה, או, לכל היותר, שהיא תציין מחבתית שלא עלתה יפה, כלומר שהתקפלה.

הא' בר-אשר: כלומר, את מציעה במקום חמיטה – מחבתית.

הא' טל: כאוכל ותיק, אני מבחין הבחנה גמורה בין פנסיק לבין קרפ. אינני מבין למה צריך הכול להיות במונח אחד.

הגב' זמלי: נוציא מכאן את הקרפ. המונח יציין רק פנסיק ובלין.

הא' טל: הנימוק היחיד לקיים את ההצעה חמיטה הוא אפוא שמחבתית לא עלה יפה. אבל אני שומע שמחמיטה תפוס לפלודן, ואנחנו זקוקים למונח בשביל פלודן. אז למה להעביר את חמיטה לציין משהו אחר?

הא' ברוידא: לעניין פנסיק, אני מציע לרונ במילה במסגרת מונחי האפייה, מפני שהמילים דוחקות אלו את אלו. אם תפתחו מילון תמצאו שני פירושים שונים למילה חמיטה, ואין דבר קבוע בעניין זה. אינני מתנגד למילה חמיטה, אבל אני חושב שצריך לרונ בזה בהיקף של האפייה בכלל.

לעניין תזמיר: כבודה של העיתונות במקומו מונח, אבל אפשר להביא מאות מונחים ומילים שכל העיתונות דשה בהם, ושצריך לעקור אותם מן השורש.

הגב' בהט: לעניין הפנסיק: קשה מאוד להתחרות עם מלכה זמלי שהביאה לפנינו את תמונות המאכלים האלה שהם תאוה לעיניים וערבים לחר. גם עם המחקר שנעשה אינני מתווכחת. מילים רבות אנחנו משתמשים בהן היום בהוראה אחרת לגמרי מן ההוראה שלהם במקור. אינני צריכה ללמדכם שגם התותח איננו התותח שבמקורות, והוא הדין לחשמל ולאקדח.

היום אין משתמשים במילה חמיטה. היא אינה תפוסה. מוטב לנו, כדברי יחיאל מיכל פינס, לשנות קצת, להטות את המילה לצורכנו אם יש לנו צורך במילה. הוועדה החליטה על חמיטה, ראשית משום שמשמעותה קרובה מאוד לעניין: זאת עוגת קמח שטוחה עם ביצים. יש אפילו שם למחבת שהיו אופים בה או מטגנים בה את החמיטה. ובכלל לא חשוב אם היו אופים את החמיטה או היו מטגנים אותה. שנית, המילה אינה תפוסה והיא טובה מאוד לעניין.

לגבי ההצעה מחבתית: אי אפשר לתת גושפנקה לגברת סירקיס, מחברת ספרי הבישול. היא בדתה את המילה מלבה. מחבתית אינה מתאימה לעניין, משום שהרבה דברים אופים במחבת ומטגנים במחבת. זה יפה בשביל קציצות ובשביל לביבות ובשביל כל דבר. הוועדה ידעה על המחבתית, מפני שגב' זמלי הביאה את העניין לפנייה, וההצעה לא נראתה לוועדה. כל מי ששאלתי אותו על מחבתית לא ידע מה זה, ומי שניסה לבחש חשב שזאת מחבת קטנה.

בעניין הפְּרָמְדִיק. קודם כולו, המונח בארכאולוגיה למי שמרפא כדים עתיקים הוא רַפָּא, ולא רַפְּאִי, ויש הבדל. מלבד זאת, התחום שאנו עוסקים בו הוא רחוק ושונה מתחום הארכאולוגיה, ואיש לא יבלבל בין הרַפָּא לבין הרַפְּאִי. משום כך המילה נראית לי בסדר גמור.

הא' גולדנברג: אם אמנם המילה שייכת רק לתחום הרפואה, כי אז אין היא מילה בשימוש כללי ואין מקום לעסוק בה כאן. יש מונחי רפואה ויש מונחי ארכאולוגיה וצריך לדאוג שהם יתאימו.

הגב' בהט: אני רוצה להעמיד דברים על דיוקם. השימוש שלך ב'מילים בשימוש כללי' אינו מדויק. אלו מילים המצויות בשימוש כללי, אך אין דבר כללי שאינו קשור גם לתחום מסוים. וכבר אמר מישוהו שאיננו יודעים את מלאכת הבישול והאכילה... אם כן, אין לדבר סוף. כל מילה שאין ועדה שתדון בה מועברת לוועדה זו, ואנחנו נועצים באנשי המקצוע ומחליטים. יש הרבה דברים שהורדנו מן הפרק, משום שלא קיבלנו חוות דעת מקצועית מספקת.

הא' גולדנברג: אולי באמת אין צורך בוועדה למילים בשימוש כללי, ומכל מקום אי אפשר שתהיה סתירה בין מונחים בתחום זה למונחים בתחום אחר.

הגב' בהט: רציתי להוסיף דבר אחד בנוגע לזמיר. המילה הזאת נתקבלה כנגד התזמיר גם מן הסיבה שבדרך כלל הג'ינגל הוא קצר, והוא מלווה תמיד בזמר קטן. וכבר ידוע שהכפלת ל"מ"ד הפועל מורה על הקטנה, בעיקר בעברית החדשה. לכן התקבלה המילה זמיר. גם אני אינני רואה אסון בתזמיר, אך הטענה שמונח זה כבר בשימוש אינה משכנעת אותי, משום שמעולם לא שמעתי אותה ואינני חושבת שיש פה מישהו ששמע. אני יודעת שזה היה בעיתון, אך אין שימושה נפוץ. זאת אינה מילה שיצאה לרשות הרבים. ועכשיו אני שומעת מגב' שפירא שברשות השידור משתמשים דווקא במילה זמיר.

הא' בראשר: לאחר ששמענו את כל זאת, עתה הזמן לגשת להצבעה.

הצבעה

מונח מס' 14

בעד הצעת הוועדה לקרוא חמיטה לכל המאכלים הרשומים בהצעה - 8

בעד ההצעה מחבתית - 1

נתקבל המונח "חמיטה".

מונח מס' 15

- בעד ההצעה לקרוא לפופ־קורן פצמוצי תירס - 11
- נגד - אין

המונח "פצמוצי תירס" התקבל.

מונח מס' 16

- בעד ההצעה שפלטלינה תיקרא טינית - 13
- נגד - 1

המונח "טינית" התקבל.

מונח מס' 17

- בעד הצעת הוועדה, שג'ינגל ייקרא זמריר - 10
- בעד ההצעה תזמיר - 3
- בעד ההצעה עִנְבּוּל - 2

הוחלט שג'ינגל ייקרא זמריר.

מונח מס' 18

- בעד הצעת הוועדה לקרוא לפרמדיק רַפְאִי - 4
- בעד ההצעה שלא לקבוע מונח עברי - 9

הוחלט שלא לקבוע מונח עברי לפרמדיק לפי שעה.

הא' בר-אשר: אני מציע שעכשיו נדון בשתי המילים הבאות: קומפקטי וקומיקס. הוועדה מציעה לראשון את צָמוּם ולשני את עלילון.

הא' ברודא: ההצעה לקומפקטי היא צמום, מתוך מחשבה שהשורש הזה יכול לבטא את עניין הצמצום. למעשה צָמוּם או צוֹמֵם הוא אדם חולה באוזניו. אבל גם אם נקבל שצָמוּם יכול לשמש במשמעות של מיעוט וצמצום, קומפקטיות איננה עניין של מיעוט וצמצום, אלא של לכידות ושל מוצקות. ולכן אני חושב שצריך להחליף כאן רק אות אחת: במקום צָמוּם - צָמוּת. מילה זו משמשת לגבי כיבוש פרות ובשר, כיווצם ועשייתם מקשה אחת. גם צומת הגידים המקושרים זה בזה שייך לכאן. המילה קומפקטי היא משורש compingere בלטינית, שפירושו להדק יחד. אני מוצא שצמות, שישנו במקורות הרבה, הוא הרבה יותר מתאים לציון קומפקטי.

הא' פורת: בתרגומי כבר השתמשתי כמה פעמים במלת צמום בהוראה 'קומפקטי'. נדמה

לי שראיתי אותה במילון כלשהו, או בהצעת מונחים של אחת הוועדות של האקדמיה לפני כמה וכמה שנים.

הא' בר-אשר: מזכירת הוועדה אמרה שבמילון אבן-שושן הוא לא נמצא.

הא' טל: צמות וכל הנגזר מאותו שורש אינם מתאימים, מפני שצימות עניינו כינוס של כמה דברים שונים יחד. אמנם זו המשמעות של המילה קומפקטי, אם מתרגמים אותה מילולית. אבל אם להתחשב בשימושיה של המילה, דבר קומפקטי הוא דבר שיש בו הכול אבל הוא קטן במידותיו ממהו אחר השווה לו בתכונותיו. צומת הגידים, מקום שאליו מגיעים כל הגידים מכל הכיוונים, אינו מצמצם אלא מפגיש.

הא' ברוידא: הגידים מהודקים יחד.

הא' טל: לאו דווקא. מכונית קומפקטית זו מכונית שיש בה כל דבר שיש בכל מכונית, ויש גם מקום לנהג בתוכה. צמום נראה לי הפתרון הטוב ביותר.

הצבעה

מונח מס' 19

בעד הצעת הוועדה לקרוא לקומפקטי צמום - 12

בעד ההצעה צמות - 1

נתקבל המונח "צמום".

הא' בר-אשר: משום כבודו של מר ברוידא אני מעכב את ההצבעה על עלילון, ונשמע את הצעתו ואת השגתו.

הא' ברוידא: מן הראוי היה לדון בקומיקס יחד עם קרטון. וכאשר נקבע שם עברי לקרטון, יש מקום לקבוע שם מאותו שורש לקומיקס, שהוא רצף של קרטונים. אבל מכיוון שהמילה באה לפנינו לבדה, אני חושב שהמילה עלילון היא בהחלט לא מתאימה. מילה זו מעלה אצלי תמונה של עלילות גבורה. היא הייתה מתאימה, אולי, לעלילות גלגמש או לאודיסאה ואיליאס, מקום שיש עלילות גיבורים. קצת קשה לצרף קומיקס עם גלגמש...

אני מציע לדון בכל המילים האלו בבת אחת בהזדמנות אחרת.

הא' בר-אשר: יש אפוא שתי הצעות. הצעת הוועדה היא לקבוע עלילון, וההצעה לעכב את הדיון עד אשר נדון במונח עברי לקריקטורה ולקרטון.

הגב' כהט: אני מוכרחה לומר שביחס לקריקטורה ולקרטון נועצנו בא' גרדוש, שהיה פה בישיבה. הוא אמר שבמציאות הישראלית הקרטון אינו נחוץ. נחוצות שתי מילים, הקומיקס והקריקטורה, ושתייהן מובאות כאן.

הא' ברזידא: הא' גרדוש איננו מומחה לעברית. והוא גם טועה טעות גדולה בהגדרת קריקטורה.

הצבעה

מונח מס' 20

- בעד הצעת הוועדה עלילון - 9
 בעד ההצעה לעכב את הדיון עד לדיון במונח עברי לקריקטורה - 4
 נתקבל המונח "עלילון".

הא' בר-אשר: לקראת חג החנוכה והסביבון אנו מסיימים בעלילון... שלושת המונחים הנותרים יידונו במועד אחר.